

**Födda att representera Gud,
på spaning efter en teologisk människosyn i vår tid**

Föreläsning 9

Tid och evighet

Historia och transcendens

Torsdag 9 mars 2017

Inledning

Den franska socialarbetaren och mystikern Madeleine Delbr el (död 1964) har skrivit att ”tron är Guds kärlek förverkligad i tiden”. Den judisk-kristna traditionen  r förankrad i tid och historia, i verkligheten. Den präglas av realism och den materiella och sociala tillvaron tas på största allvar.

Man kan se tiden som en punkt där nuet och evigheten m ts. ”Som Guds medhjälpare uppmanar jag er också att inte kasta bort den n d ni tar emot från Gud. Han säger ju: *Jag b nh rde dig när stunden var inne, jag hjälpte dig på frälsningens dag*. Nu  r den rätta stunden, nu  r frälsningens dag”, skriver Paulus i Andra Korintierbrevet (6:1-2). Gud handlar i ett nu, inte i förväg för att lugna oss och inte heller försent. F r oss är nuet en utmaning, vi befinner oss ofta i det förgångna eller i en fiktiv framtid. Samtidigt behöver vi historien och framtiden för att rätt handskas med nuet.

I den bibliska traditionen ges tiden också en djupdimension, en transcendens, som sträcker sig bortom eller utanför densamma. Evigheten kan uppfattas som något både attraktivt och hotfullt. Även om vi på ett sätt bara har konkret erfarenhet av tiden, hur vi än uppfattar eller beskriver den, så har vi ändå också en svag aning om vad evighet kan betyda. Man kan säga att evigheten  r nuets djupdimension.

När vi sover och drömmer g r vi i någon mån utöver verkligheten, utöver den ordnade tillvaron och vi måste släppa kontrollen. Vi lämnar det logiskt gripbara och f r kontakt med något bortom och utöver det naturliga, eller det undermedvetna. Vi upplever ett slags transcendens som vi i vaket tillstånd kan ha mer eller mindre svårt att beskriva och återknyta till. Med lite träning kan vi gå in och styra våra drömmar som ett slags samspel mellan det medvetna och undermedvetna. Vi f r kontakt med verklighetens djupdimension. När vi tittar på bibelns drömmare måste vi givetvis lämna vår moderna uppfattning om dr mtolkning.

Våra upplevelser av fulländad enhet eller skönhet tecknar vi inte sällan som ett evigt nu som vi gärna skulle stanna kvar i längre än vad som i allmänhet erbjuds oss. Samtidigt kan vi inte fånga dessa momentana lyckorus och vi vill inte heller

förbli i dem för alltid. Den eventuella attraktionskraften försvinner relativt fort. Vi är tidsbundna varelser som till syvende och sist är beroende av en historisk och materiell verklighet.

De bibliska berättelserna är fyllda av sömnens drömmar och de ges ofta en mening, som ett tilltal från Gud. Evighet och paradiset beskrivs i livgivande ordalag, eller ibland även som hotfulla tillstånd. Men de texter som klart överväger är de som handlar om människornas sociala relationer sinsemellan, om själva gemenskapsbygget eller samhällsbygget i ett här och nu. Trots detta, antyder alltid bibelberättelserna att vi är kallade att gå utöver rummet och att tiden besitter en djupdimension som ger hopp om förändringar. Vi kan här anknyta till en av påven Franciskus utgångspunkter för att göra teologi, nämligen att tiden har företräde framför rummet. Han menar att tid och processer är öppna, oförutsägbara och siktar mot förändringar. Människor kan ha makt över rummet och rummets ideologier, men ingen har makt över tiden och de processer som där äger rum.

Den yttersta domen är i dag

Citatet av Madeleine Delbr el, ”tron är Guds kärlek förverkligad i tiden”, kunde stå som rubrik f r en välkänd nytestamentlig text om den yttersta domen i Matteus kapitel 25. ”När Människosonen kommer i sin härlighet tillsammans med alla sina änglar, då skall han sätta sig på härlighetens tron. Och alla folk skall samlas inför honom, och han skall skilja människorna som herden skiljer f ren från getterna. Han skall ställa f ren till höger om sig och getterna till vänster. Sedan skall kungen säga till dem som står till höger: ’Kom, ni som har fått min faders välsignelse, och överta det rike som har väntat er sedan världens skapelse. Jag var hungrig och ni gav mig att  ta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni s g till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig.’ Då kommer de rättfärdiga att fråga: ’Herre, n r såg vi dig hungrig och gav dig mat, eller törstig och gav dig att dricka? När såg vi dig hemlös och tog hand om dig eller naken och gav dig kläder? Och n r såg vi dig sjuk eller i fängelse och besökte dig?’ Kungen skall svara dem: ’Sannerligen, vad ni har gjort för någon av dessa minsta som  r mina br der, det har ni gjort för mig.’ Sedan skall han säga till dem som står till vänster: ’Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga eld som väntar djävulen och hans  nglar. Jag var hungrig och ni gav mig inget att  ta, jag var törstig och ni gav mig inget att dricka, jag var hemlös och ni tog inte hand om mig, jag var naken och ni gav mig inga kläder, sjuk och i fängelse och ni besökte mig inte.’ Då kommer också de att fråga: ’Herre, n r skulle vi ha sett dig hungrig eller törstig eller hemlös eller naken eller sjuk eller i fängelse och lämnat dig utan hjälp?’ Då skall han svara dem: ’Sannerligen, vad

ni inte har gjort för någon av dessa minsta, det har ni inte heller gjort för mig.' Dessa skall gå bort till evigt straff men de rättfärdiga till evigt liv" (Matt 25:31-46).

Författaren till den här berättelsen skildrar inte något som direkt hör evigheten till, även om vi på ytan kan fås att tro det. Det finns två syften med texten. Först ett som berör den teologiska antropologin, vem människan är, nämligen Guds avbild och likhet, Guds representant i världen. Hon är Guds pågående inkarnation eller människoblivande. Det andra är hur denna representativitet ska förverkligas i ett socialt beteende i tiden. Om min nästa är hemlös så är det faktiskt Gud som är hemlös i henne. Vad jag gör åt det handlar just om att "tron är Guds kärlek förverkligad i tiden". Den yttersta domen sker därför i dag och inte i en diffus framtid utanför tiden.

Matteus skildrar två liknelser till före vår domsberättelse och som båda pekar på våra personliga kallelser, som inkarnerade varelser, i tiden. De innehåller också ett slags varning om en yttersta dom. Det är liknelsen om de tio brudtärnorna och liknelsen om talenterna. I våra kyrkliga traditioner läses dessa tre stycken oftast vid helt olika tidpunkter under kyrkoåret och vi har därför inte vant oss vid att binda ihop dem och se författarintentionen med de tre berättelserna tillsammans.

Liknelsen om de tio brudtärnorna talar om himmelriket och därför kopplar vi nästan automatiskt bort relationen och textens uppmaning till oss själva. Kanske blir vi lite ängsliga för att vi inte ska tillhöra de fem kloka brudtärnorna. "Då blir det med himmelriket som när tio unga flickor gick ut med sina facklor för att möta brudgummen. Fem av dem var oförståndiga och fem var kloka. De oförståndiga hade tagit med sig facklorna men inte någon olja till dem. De kloka hade med sig både oljekrukor och facklor. När brudgummen dröjde blev alla dåsigas och föll i sömn. Vid midnatt hördes ett rop: 'Brudgummen är här, kom ut och möt honom!' Då vaknade alla flickorna och gjorde i ordning sina facklor. De oförståndiga sade till de kloka: 'Ge oss av er olja, våra facklor slocknar.' De kloka svarade: 'Den kan aldrig räcka både till oss och till er. Gå i stället och köp hos dem som säljer olja.' Men medan de var borta och köpte kom brudgummen. De som stod färdiga följde med honom in till bröllopfesten, och porten stängdes. Efter en stund kom de andra flickorna och ropade: 'Herre, herre, öppna för oss!' Men han svarade: 'Sannerligen, jag känner er inte.' Håll er därför vakna. Ni vet inte när dagen och timmen är inne" (Matt 25:1-13).

På ytan ställer vi automatiskt frågan om man inte får komma in i himmelriket om man är oförständig. Det verkar rimma illa med Guds överflödande barmhärtighet och kärlek. Nej, frågan som ställs är om vi förverkligat den unika livskallelse som vi var och en har fått. Utmaningen ligger i om vi ställt vår

förmåga, vår talang, till tjänst för andra, om vi utvecklat oss efter den förmåga vi var och en fått. Begreppet ”talang” kommer från ordet ”talent” som betecknade en enormt stor summa pengar, i linje med dagens riskkapital. Och då kan vi koppla ihop brudtärnorna med liknelsen om talenterna.

”Det blir nämligen som när en man skulle resa bort och kallade till sig sina tjänare och lät dem ta hand om hans egendom. Den ene gav han fem talenter, den andre två, den tredje en, åt var och en efter hans förmåga. Sedan reste han därifrån. Den som hade fått fem talenter gav sig genast i väg och gjorde affärer med dem så att han tjänade fem till. Den som hade fått två talenter tjänade på samma sätt två till. Men den som hade fått en talent gick och grävde en grop och gömde sin herres pengar. Efter lång tid kom tjänarnas herre tillbaka och krävde redovisning av dem. Den som hade fått fem talenter kom och lämnade fram fem till och sade: ’Herre, du gav mig fem talenter. Här är fem till som jag har tjänat.’ Hans herre sade: ’Bra, du är en god och trogen tjänare. Du har varit trogen i det lilla, jag skall anförtro dig mycket. Gå in till glädjen hos din herre.’ Den som hade fått två talenter kom fram och sade: ’Herre, du gav mig två talenter. Här är två till som jag har tjänat.’ Hans herre sade: ’Bra, du är en god och trogen tjänare. Du har varit trogen i det lilla, jag skall anförtro dig mycket. Gå in till glädjen hos din herre.’ Den som hade fått en enda talent steg också fram. ’Herre’, sade han, ’jag visste att du är en hård man, som skördar där du inte har sått och samlar in där du inte har strött ut. Jag var rädd och gick och gömde din talent i jorden. Här har du vad som är ditt.’ Hans herre svarade honom: ’Du är en slö och dålig tjänare, du visste att jag skördar där jag inte har sått och samlar in där jag inte har strött ut. Då skulle du ha lämnat mina pengar till banken, så att jag hade kunnat få igen dem med ränta när jag kom. Ta nu ifrån honom talenten och ge den åt mannen med de tio talenterna. Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har. Kasta ut den oduglige tjänaren i mörkret där ute.’ Där skall man gråta och skära tänder” (Matt 25:14-30).

Vad är då vår grundläggande livsuppgift? Egentligen bara att se varandra som Guds representanter och handla därefter. Att ge den hungrige att äta och den törstige ett glas vatten. Både liknelsen om brudtärnorna och den om talenterna uppmanar oss också att ta vara på tiden, den tid som är vår. Att leva i nuet handlar inte om själva ögonblicket, utan förutsätter en viss planering, en vilja att riktigt bedöma verkligheten omkring oss precis sådan den är. Vår kallelse och vår förmåga symboliserade i facklorna, oljan och talenterna är just att var och en på sitt sätt ”förverkliga Guds kärlek i tiden” Med de här tre berättelserna som en fond för vår reflektion kring tid och evighet, historia och transcendens ska vi gräva vidare i den judisk-kristna traditionen. Jag utgår då ifrån vårt minne, det personliga liksom det kollektiva, och från sömnens drömmar. Här finns också

framtiden som ett hopp och ett hot. Om den blir till ett verkligt hopp handlar om vilken djupdimension vi ger åt tiden i form av evighet eller transcendens.

Det personliga och kollektiva minnet – historien i nuets och framtidens perspektiv

”Nu är den rätta stunden, nu är frälsningens dag.” Nuet är den rätta stunden, ett tillfälle att göra gott och handla rätt. Men för att tolka nuet och hoppas något av framtiden måste vi vara förankrade i historien. I den fjärde föreläsningen om det subversiva minnet lyfte jag fram att skeenden i det förflutna, i vår kollektiva historia, såväl den fiktiva som den dokumentära, ger oss kraft i nuet och hopp om förändringar för framtiden. Paradiset ligger bakom oss. Framtiden är okänd, men vi har fått förmågan att vara Guds medskapare av densamma. Men vi måste själva tolka och välja vad vi ska göra. Och det är inte självklart. Här finns ogräset blandat med vetet, här finns de som ifrågasätter och anklagar oss, här börjar tvivlet på vad som är gott. Åklagaren, eller anklagaren, bibelns Satan eller djävul, viskar ständigt i vårt öra.

När vi tolkar nuet, tiden, förleds vi ofta in i ett rum, in i ett ägande, ett maktutövande. Detta fördöms av Jesus i den kända liknelsen om den rike mannen som fick god skörd. ”En rik man hade fått god skörd på sina jordar. Han tänkte för sig själv: ’Vad skall jag göra? Jag har inte plats för hela skörden.’ Han sade: ’Så här skall jag göra. Jag river mina lador och bygger större så att jag får rum med säden och allt annat jag äger. Sedan kan jag säga till mig själv: Nu min vän är du väl försörjd för många år framåt. Du kan vila ut. Ät, drick och roa dig.’ Men Gud sade till honom: ’Din dåre, i natt skall ditt liv tas ifrån dig, och allt du har lagt på hög, vem skall få det?’ Så går det för den som samlar skatter åt sig själv men inte är rik inför Gud” (Luk 12:16-21). Liknelsen är ett mycket tydligt exempel på att tiden har företräde framför rummet.

Den judisk – kristna traditionen utgörs av en upp till fyra tusen års tolkad erfarenhet av gudomliga och mellanmänniska relationer. Erfarenheten, minnet, är en ständigt tolkad verklighet och inget som traderas som ett musealt föremål. Traditionen är levande eller så är den inte alls. Traditionen är heller varken helt ren och god utan fylld av tvetydigheter och lidande. Vår uppgift är att ge den ett innehåll och en mening som talar till vår samtid. Om traditionen blir en troslära, dogmer eller fastlagda ”sanningar” tappar den sin meningsskapande inspiration och dör. Det subversiva och levande minnet är det som binder ihop historien och framtiden i ett kreativt nu.

Vår självförståelse och identitet formas av vårt kollektiva liksom av vårt personliga minne. Självförståelsen är i det här sammanhanget både något

individuellt och kollektivt och i en ständig förvandling. När jag säger att jag är katolik så säger jag något både om mig personligen och om en tillhörighet till en gemenskap med vilken jag delar just den här självförståelsen. Om jag lägger till att den katolska gemenskapen, kyrkan, är inbegripen i en ständig reform eller förändring så måste jag också själv underkasta mig en reform, oftast uttryckt som omvändelse. Återigen ser vi hur det förflutna, nuet och en framtid är intimt sammanbundna.

Sammanlänkningen av dåtid, nutid och framtid kan illustreras av pilgrimsvandringen som också är en bild för en levande tradition. Under vandringen rör vi oss långsamt framåt. Kyrkan som sådan betecknas ofta som ett pilgrimsfolk på väg där själva vandringen är förmedlandet likaväl som upptäckten av nya troserfarenheter längs med vägen. Vallfärden är en fruktbar symbol för vad levande tradition är. När vi vandrar i en helig geografi, till platser som påminner oss om existentiella skeenden i mänsklighetens troshistoria, men också till platser som är heliga i vår egen personliga historia, gör vi tre saker samtidigt.

Först återknyter vi till ett skeende eller tolkning av en händelse i vår kollektiva eller i vår personliga historia. Vi återerövrar historien utifrån ett nytt perspektiv, vi har gjort nya erfarenheter i vårt liv som leder oss till en ny tolkning av historien som i sin tur ger ny mening åt våra liv. När vi vandrar kan vi inte förlora kontakten med underlaget, här har generationer vandrat före oss och vi går i deras spår och tar del av deras erfarenheter.

Vi måste också förhålla oss till nuet, känna hur marken har förändrats, hur landskapet fått ny form, se vad människor som bor på platsen har skapat nytt, sedan vi var där senast eller sedan ett helgon var där eller någon annan person som blivit avgörande för oss. Vi måste återerövra hela historien, inte bara en liten välkänd bit av den, och vi måste erkänna den kreativitet som omskapat platsen. Denna omtolkning av både det förflutna och nuet väcker vår egen skaparförmåga, väcker vår vilja att förvandla det som fortfarande inte har berörts av det glada budskapet, av frihet och befrielse.

Till sist väcker återerövrandet av en nytolkad historia och erfarenheterna här och nu hoppet om vad som är möjligt att göra. Traditionen, förmedlandet och återerövrandet, har givit upphov till en förnyelse som både är rotad i historien, nuet och framtiden. När vi är på vandring, lämnar vi vårt eget fotavtryck på marken. Vi gör vägen meningsfull på nytt, med nya medel, upptäckter och erfarenheter som nästa generation får ta del av som historia.

Först när alla dessa tre aspekter hålls ihop är det fråga om en levande tradition. Först då får historien och nuet en djupdimension, sätts in i något som är bortom

tiden, i ett evighetsperspektiv. Här ser vi också att bibeln, Guds Ord, i sig är tradition. Somligt har inte längre någon relevans och måste lämnas åt sidan som förtryckande normer och kulturella mönster, det vill säga sådant som hör rummet till. Tiden har gått vidare och har företrädet. Och den som leder vandrigen i tiden som ett levande tecken på tidens och vandringens djupdimension eller evighetsdimension är Anden, den skapande gudsvinden som talar och därmed urskiljer konturerna i dunklet. Men Anden skänker ingen trygghet utan förväntar sig medskapare utan tungt bagage. Tron är en skatt som blir rikare ju mer den förmedlas, traderas, och som blir lättare att bära ju mer rotad den är i mänsklighetens hela troshistoria och ju mer integrerad den är i oss själva. Troshistoriens fulländning ligger inte i det förgångna utan i horisonten som avlägsnar sig ju mer vi närmar oss den.

Framtid som hopp och hot

Den judisk-kristna traditionen är inte bara rotad i ett minne eller en historia, utan ”minns” också en yttersta framtid, en eskatologi. Kyrkan har ofta förlagt denna eskatologiska framtid bortom tiden, eller vid tidens slut som ett slags räkenskapernas bokslut. Vi har redan konstaterat att den yttersta domen är något som sker här och nu och inte en summering av våra liv. Eskatologin ska hellre uppfattas som ett minne av eller påminnelse om Guds löften. Eskatologin är ett slags socialt, relationellt och politiskt program som fungerar som vägmärken för vad vi kan eller till och med skall göra.

Tyvärre, ser vi inte sällan framtiden som något hotfullt, något som fyller oss med farhågor både på det personliga och samhällsliga planet. Media eldar under denna rädsla och farhågorna tenderar därför att bli självuppfyllda. Just nu lever vi med det ständigt omskrivna hotet om att Europeiska Unionen ska spricka, inte minst genom rubriker som ”Europas framtid avgörs i det franska presidentvalet” som de allra flesta av oss ändå inte kan påverka.¹ Vi blir paralyserade och drar oss tillbaka till vårt eget slutna rum som vi tror att vi själva har makt över.

När vi däremot gör det som Andra Vatikankonciliet uppmanade oss till, nämligen att ”läsa tidens tecken” kanske bilden inte direkt förändras, men vi får styrka att inte förlamas utan att istället hitta kreativa lösningar på en annars destruktiv situation. I den fjärde föreläsningen om det subversiva minnet nämnde jag att begreppet ”tidens tecken” har teologen och dominikanen Marie-Dominique Chenu som upphovsman. Han hävdade att ”tidens tecken” var teologins främsta källor. Om vi ska förstå Guds uppenbarelse, Guds pågående relation med hela sin skapelse, måste vi bokstavligen bada i de mänskliga

---

¹ Detta skrivs i mars 2017.

kultureernas pluralism, den ekumeniska rörelsen och lekfolkets apostolat, det vill säga i våra yrkeserfarenheter, politiska engagemang och familjeliv. Då blir hoten relativiserade och vi kommer att lita mer på tiden än rummet.

De kristna är kallade att i nuet vara ett kristet paradigm, ”christic paradigm”² i politik, ekonomi, kultur och inte minst inom den kyrkliga institutionen själv. Paradigmet är den judisk-kristna eskatologin förverkligad här och nu. Bibelberättelserna talar klarspråk och ska inte förläggas i något bortom tiden, de är minnet om det som är möjligt, om vi bara tror och vill. De kristna är kallade att förverkliga det paradigm som bäst utmärker gudsriket. Vad gör vi åt lönesättning och värdering av arbetsinsatser? Gud ger samma lön åt de som arbetat en timma som åt de som arbetat tolv ... Klär vi en tanklös slarver i kungliga kläder och slaktar gödkalven när han utblottad kommer hem ...? Vilka får delta i tidernas mest revolutionära måltid, i eukaristin? Vilka är våra skatteindrivare och syndare? Att vara ledare innebär inte att härska utan att tjäna, att smutsa ner händerna och våga leva i en mångtydig verklighet. Om det kristna paradigmet tas på allvar kan inte de invanda mönstren av härskartekniker, avund, egoism, protektionism och karriärism följas: ”Så är det inte hos er!”

Meningen med eukaristin, nattvarden, var att konkret visa att det himmelska gästabudet skulle firas här och nu. Själva liturgin, ordagrant ”folkets handling”, ska transcendera såväl nuet, vår aktuella livssituation, historien, nattvarden i relation till Jesu instiftande av densamma, och framtiden, det himmelska gästabudet. Det liturgiska skeendet placerar oss i ett evigt nu och transcenderar den förhandenvarande tillvaron. Nattvardsskildringarna i Nya Testamentet är fåordiga och ”matter of fact”. Vi får gå till profeten Jesaja för att ge färg och form till nattvardens innehåll och betydelse. ”Herren Sebaot skall på detta berg hålla gästabud för alla folk, ett gästabud med feta rätter och starkt vin, med feta, mustiga rätter och starkt, klart vin. På detta berg skall han utplåna den slöja som höljer alla folk, det dok som skyler alla folkslag. Han skall utplåna döden för alltid. Herren Gud skall torka tårarna från alla kinder och göra slut på sitt folks förnedring överallt på jorden. Herren har talat. Den dagen skall man säga: Se, detta är vår Gud, den räddare vi hoppades på. Detta är Herren som vi hoppades på, låt oss jubla av glädje, han kom till vår räddning” (Jes 25:6-9).

Nu ska vi möta Gud i Kristus, den Uppståndne, ansikte mot ansikte, vi ska se Gud, utan att förgöras. Döden är utplånad och tvetydigheterna borta. Nattvardsfirandet är ett ögonblick av helhet och enhet, av fullkomlighet. ”Christic paradigm” handlar om att de kristna ska gestalta detta i sin egen

---

² Det engelska uttrycket *christic paradigm* låter sig inte översättas till svenska och det « kristna paradigmet » är det närmaste man kan komma. Det används av flera teologer och här kan nämnas Sallie McFague och Raimon Panikkar bland de som utlagt begreppets betydelse på lite olika sätt.

samtid, gestalta nuets, historiens och framtidens djupdimension i verkligheten. Låter vi nattvardens materia och gester transcendera nuets påtaglighet? Blir det en enhetens måltid för alla människor? Här avslöjas vår tro eller icke-tro. ”Tron är Guds kärlek förverkligad i tiden”.

Nuets djupdimension i vardagen: sömn, dröm och transcendens

I vardagens nu handlar det om att konkret göra det omöjliga möjligt. I Matteusevangeliet läser vi att ”Sannerligen, om ni har tro så stor som ett senapskorn kan ni säga till det här berget: Flytta dig dit bort, och det kommer att flytta sig. Ingenting blir omöjligt för er”³. Ordagrant står det att ”ingenting blir utan kraft för er”. Här öppnar sig svindlande perspektiv för trons möjligheter i vår begränsade tillvaro. Om det omöjliga ska bli möjligt får vi inte vara fjättrade i en historia som sårat oss och heller inte förklamas av det vi fruktar för framtiden. Vi ska istället fyllas av det subversiva minnet och den subversiva eskatologin och agera i det nu som erbjuds oss. Det gäller att aldrig tveka inför den kraft som gudsanden blåser in i oss.

I sömnen, när vi inte längre har kontroll, ges gudsanden möjlighet att göra under med oss. I 1917 års översättning av första hälften av psaltarpsalm 127 framkommer det tydligt. ”Om Herren icke bygger huset, så arbeta de fåfängt, som bygga därpå. Om Herren icke bevarar staden, så vakar väktaren fåfängt. Det är fåfängt att I bittida stå upp och sent gå till vila, och äten edert bröd med vedermöda; detsamma giver han åt sina vänner, medan de sova.” Jag gissar att vi tycker att psalmen uppmanar till lättja och bristande ansvar. Men det är en av bibelns mest stressreducerande texter! Visst ska vi utföra våra sysslor men inte tro att resultatet endast beror på oss själva. När vi gjort vårt så behöver vi inte stressa vidare för att visa oss duktiga utan kan sova i frid. Hur orättvist vi än kan tycka att det är att somliga får bröd utan vedermödor medan andra, det vill säga vi, måste anstränga oss mer än vi orkar. Problemet är bara att vi inte har tillit till livet självt och andras bistånd utan måste klara av allt själva istället. ”Tron är Guds kärlek i tiden.”

I sömnen kan allt hända. Vi måste släppa all kontroll. Därtill träder vi in i en drömvärld som vi visserligen med lite träning delvis kan styra men oftast bara låta ske. Bibelberättelserna använder sig ofta av sömnen och drömmen för att visa på ett tillitsfullt förhållningssätt vi människor bör ha i vår gudsrelation, men också gentemot livet som sådant. Den bibliska drömmen handlar om att gå in i Guds egen sfär. Om vi låter livet ske, öppna sig utan att vi begränsar det, då kan vi liksom Jakob under hans dröm i Betel få en glimt av himmelens port själv.

---

³ Matt 17:20

”Jakob vaknade upp ur sömnen. ”Sannerligen”, sade han, ”Herren är på denna plats, och jag visste det inte!” Och han greps av bävan och sade: ”Detta är en plats som väcker bävan, det måste vara Guds boning, här är himlens port” (1 Mos 28:16-17).

Mest känd för sina drömmar är ändå Josef i den hebreiska traditionen och vi lär oss att man kanske inte alltid ska berätta om dem för de kan väcka mycket avund och förakt. Även om det Josef drömmer senare också blir verklighet så visar berättelsen på att det är farligt att tolka sina drömmar högt. Hans bröder blir dödligt avundsjuka på honom. I ett senare skede säger Josef att det bara är Gud som kan tolka en dröm men han avstår ändå inte från lockelsen att göra det. ”En gång hade Josef en dröm. När han berättade den för sina bröder blev deras hat ännu starkare. ”Hör vad jag har drömt”, sade han. ”Vi var ute på åkern och band kärvar, och min kärve reste sig och stod upprätt och era kärvar ställde sig i en ring och bugade sig för min kärve.” Då sade bröderna: ”Skall du bli kung över oss? Skall du härska över oss?” Och deras hat blev ännu starkare på grund av hans drömmar och hans prat” (1 Mos 37:5-8). Drömmarna ledde till att hans bröder sålde honom till ismaeliterna som i sin tur sålde honom till Potifar, hovmannen hos faraon i Egypten. Där gjorde Josef karriär och blev känd som drömtydare oftast till sin egen fördel. Drömmarna som Josef hade haft som ung blev verklighet när hans bröder kom till Egypten under hungersnöden och diverse andra förvecklingar. Andrew Lloyd Webber har skrivit en musikal på temat, *Joseph and the amazing technicolor dreamcoat*, som tar fasta på svekfullhet och avund i själva intrigen men som också vill få oss att släppa fram våra egna djupaste drömmar.

En annan Josef som är känd för sina drömmar är Marias trolovade i början av Matteusevangeliet. Här fungerar drömmen som ett Guds direkta tilltal, för att inte säga befallning, till Josef. Berättelserna som omgärdar Josefs drömmar är så kallade *theologoumena*, det vill säga att författaren lägger ut sin teologi i form av fiktiva historiska skildringar.

Bibelns sömn och drömmar vill i berättelsens form visa på att ingenting är utan kraft för oss, att allt är möjligt, bara vi har tillit till livet självt. Den hebreiska traditionens kanske viktigaste institution i det avseendet är sabbatsbudet. Sabbaten är tidens djupdimension då nuet och evigheten möts under ett dygn. Vi får vara i ett tillstånd där allt är möjligt och allting kan hända utanför vår kontroll. Att fira sabbat handlar om att lägga kontrollbehovet åt sidan, att låta livet ske utan att vi påverkar det. Sabbatsbudet blev omgärdat med en mängd regler vilket tyder på att vi människor helst vill ha kontroll över livet, än att låta livet utvecklas av sig självt. Jesus protesterade mot lagiskheten kring sabbaten, förmodligen med rätta, men i dag skulle vi nog behöva en fredad zon och en fredad tid med lagens hjälp.

Nuet och evigheten

Längre fram i den här serien kommer jag att fördjupa jesuiten och religionsfilosofen Marcel de Certeaus påstående att kristendomen är grundad på en förlorad kropp.⁴ Det är ett drastiskt men avgörande uttalande för en levande kristen tro. Vi har ingen grav att gå till, inga monument eller döda personer att tillbe, ingen minnesplats. Vad uppståndelsen än kan betyda så innebär den att vi definitivt inte kan återfinna den levande gudens döda kropp! Om vi kunde det då vore Gud verkligen död! Det här får djupgående konsekvenser för hur vi ska gestalta vår tro. Graven var ju tom och även om centralfiguren, Jesus, visade sig som uppstånden så är dessa ögonblick återgivna i en form som aldrig var tänkt att vara dokumentär. I alla dessa berättelser försvinner också denne uppståndne Jesus när det blir som mest spännande. Dessutom avslutas uppståndelseberättelserna i en spektakulär himmelfärd. Alla dessa erfarenheter återger något om en förlorad kropp, inte som ett dokumentärt reportage, utan som en kreativ sorgebearbetning och en erfarenhet av något alldeles nytt.

För de som hade stått Jesus nära och som i något avseende erfarit att han efter sin död uppstått blev det svårt att förklara den ”förlorade kroppen”. Mycket snart börjar de som samlas och döps i Kristi namn att betrakta sig själva som Kristi kropp, de som gör att Kristus lever vidare. I sitt första brev till Korintierna skriver Paulus att: ”Ni utgör Kristi kropp och är var för sig delar av den.”⁵ Man talar i teologin om Guds fortgående människoblivande, Guds pågående inkarnation, *incarnatio continua*. Vi döps ju till Kristus⁶, vi blir ett Kristusbrev⁷ eller ikläder oss Kristus i dopet⁸, som Paulus säger på olika ställen i sina brev. Identifikationen med Kristus gör oss alla jämbördiga och vi kallas till en radikal efterföljelse.

Insikten att man var Kristi kropp innebar inte att man såg sig tillbaka i historien utan tvärtom pekade på framtiden. I den desperata vanmakten och döden hade ett hopp tagit form att orden och gesterna inte var utan kraft, hur omöjliga de än tycktes vara. En fornkyrklig anonym homilia för påskaftonen försöker bildligt beskriva detta evighetens nu: ”Gud, som blivit människa har dött, och dödsriket bävade. (...) Kristus sade: ’Med makt befäller jag de bundna: Kom ut! Och dem som är i mörkret: Bli ljus! Och de döda: Stå upp! (...) Stå upp, du min skapelse; stå upp du som jag har format till min avbild. Vakna, låt oss gå härifrån. Ty du är i mig och jag i dig, och vi är en enda oskiljbar person. (...) För din, människans skull blev jag som en hjälplös människa, fri bland de döda. (...) Vakna, låt oss gå härifrån. (...) Kerubtronen är beredd, uppvaktningen står redo,

---

⁴ The Mystic Fable, vol 1, University of Chicago Press, 1992

⁵ 1 Kor 12:27

⁶ T.ex. Gal 3:27

⁷ 2 Kor 3:2

⁸ T.ex. Rom 13:14

bröllopskammaren är inredd, rätterna är tillagade, de himmelska boningarna och hyddorna är beredda, skattkamrarna med goda ting har öppnats, och himmelriket har ställts i ordning sedan begynnelsen.”⁹

Det som är dött, tomt, mörkt och statiskt, uppmanar Kristus att vakna, att bli ljus, att stå upp och att gå härifrån. Med hjälp av historien, himmelriket som ställts i ordning sedan begynnelsen, ska vi vända blicken framåt till det vi är skapade för. Målsättningen, himmelriket, beskrivs i mustiga kroppsliga bilder med både sexuella relationer i form av bröllopskammaren, måltidsrelationer med de tillagade rätterna och ett skapelsens och naturens överflöd av de goda tingen. Himmelriket, eller Guds rike, är sinnebilden för Guds närvaro och nåd bland oss. ”Tron är Guds kärlek förverkligad i tiden.”

Den förlorade kroppen förvandlas till en kropp av relationer. Den döda kroppen blir till en rörlig kropp i ständig expansion och förvandling, som tillvarons egen evolutionsprocess. Den levande, rörliga människan är den sanna avbilden av Gud, som namnger sig själv som ”Jag ska bli det jag ska bli”¹⁰. Dopet är en bekräftelse på att det framtida smält samman med det förgångna, vi både dör och uppstår med Kristus i dopet.

Sr Madeleine Fredell OP

---

⁹ *Läsningar till Kyrkans Dagliga Bön, 2, Fastetiden*, Stockholms Katolska Stift, Katolska Liturgiska Nämnden, Stockholm, 1996; sid. 164 ff

¹⁰ 2 Mos 3:14, *The New Interpreter's Bible, A Commentary in Twelve Volumes, Volume I*, Abingdon Press, Nashville, 1994; note *b* to the New International Version, p. 708, note *a* to the New Revised Standard Version, p. 708, commentary p. 714